

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

SOCIOLOGIE

IDEI FUNDAMENTALE

Traducere din limba engleză
CRINA BOITOR, IRINA BRATEȘ și CORA RADULIAN

București
2018

AUTORI

CHRISTOPHER THORPE, EDITOR CONSULTANT

Consultantul și autorul nostru Christopher Thorpe este un sociolog interesat de teoria socială, de sociologia culturală și de viziunea britanică asupra Italiei. Are un doctorat în sociologie la Universitatea Aberdeen din Scoția și este coeditor al revistei *Cultural Sociology*, autor al mai multor articole academice și coautor al lucrării *An Invitation to Social Theory* (2012).

CHRIS YUILL, EDITOR CONSULTANT

Consultantul și autorul nostru Chris Yuill este sociolog și lector la Universitatea Robert Gordon, Aberdeen, Scoția. Interesele sale includ dimensiunea socială a sănătății, atât în cadrul comunității, cât și la locul de muncă, precum și ceea ce duce la apariția unui spațiu urban de succes. A fost membru în comitetul Societății Britanice de Sociologie și a scris mai multe cărți, printre care *Understanding the Sociology of Health: An Introduction* (2011).

MITCHELL HOBBS

Lector în cadrul departamentului de mass-media și comunicații de la Universitatea din Sydney, Australia, Mitchell Hobbs are un doctorat în sociologie media la Universitatea din Newcastle, Australia. Este coautor al lucrării *Communication, New Media and Everyday Life* (2011); autorul mai multor studii naționale și internaționale despre mass-media la nivel global, tendințele

culturale și comunicarea politică; de asemenea, a lucrat în cadrul biroului de comunicare al fostului prim-ministru australian Julia Gillard.

MEGAN TODD

Lector senior în științe sociale la Universitatea Central Lancashire, Anglia, Megan Todd are un doctorat în sociologie la Universitatea din Newcastle, Anglia. Interesele sale în domeniul cercetării includ diferențele dintre sexe, sexualitatea și violența. A fost autor al mai multor capitole despre intimitate și violență în diferite publicații, iar în prezent scrie un manual despre sexualitate.

SARAH TOMLEY

Scriitor, editor și psihoterapeut, Sarah Tomley a contribuit la numeroase cărți de științe sociale, printre care *The Philosophy Book* (2011) și *The Psychology Book* (2012) din seria de cărți *Idei fundamentale*.

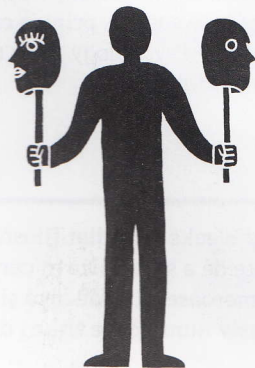
MARCUS WEEKS

Scriitor și muzician, Marcus Weeks a studiat filosofia și a lucrat ca profesor înainte de a se implica în cariera de autor. A contribuit la numeroase cărți de artă și popularizarea științei, inclusiv numeroase titluri din seriile *Idei fundamentale*.

10 INTRODUCERE

FUNDAMENTELE SOCIOLOGIEI

- 20 **O înfrângere fizică nu a marcat niciodată sfârșitul unei națiuni**
Ibn Khaldūn
- 21 **Întotdeauna omenirea a rătăcit sau s-a stabilit, a căzut de acord sau s-a războit în trupe și companii**
Adam Ferguson
- 22 **Știința poate fi folosită pentru a construi o lume mai bună**
Auguste Comte
- 26 **Declarația de independență nu are nici o legătură cu jumătate din specia umană**
Harriet Martineau
- 28 **Căderea burgheziei și victoria proletariatului sunt în egală măsură inevitabile**
Karl Marx

- 32 **Gemeinschaft și Gesellschaft**
Ferdinand Tönnies
- 34 **Societatea, ca și corpul uman, are componente, nevoi și funcții interdependente**
Émile Durkheim
- 38 **Cușca de fier a raționalității**
Max Weber
- 46 **Multe probleme personale trebuie înțelese în termenii celor de ordin public**
Charles Wright Mills
- 50 **Celor mai comune activități li se cuvine aceeași atenție acordată evenimentelor extraordinare**
Harold Garfinkel
- 52 **Acolo unde există putere există rezistență**
Michel Foucault
- 56 **Genul este un fel de imitație pentru care nu există original**
Judith Butler

INEGALITATEA SOCIALĂ

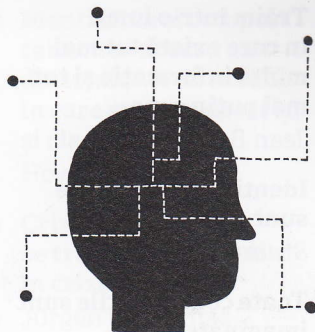
- 66 **Acuz întreaga burghezie de crimă socială**
Friedrich Engels
- 68 **Problema secolului XX este problema demarcației de culoare**
W.E.B. Du Bois
- 74 **Săracii sunt excluși din modul obișnuit de viață, din obiceiurile și activitățile vieții**
Peter Townsend
- 75 **Steagul Uniunii nu are pic de negru**
Paul Gilroy
- 76 **Sentimentul apartenenței**
Pierre Bourdieu
- 80 **Orientul este scena la care este redus întregul Est**
Edward Said
- 82 **Ghetoul este locul în care trăiește populația de culoare**
Elijah Anderson
- 84 **Instrumentele libertății devin sursele umilinței**
Richard Sennett
- 88 **Tendențele patriarhale ale bărbatului se manifestă prin hegemonia masculinității**
R.W. Connell

Respect pentru oameni și cărți

- 90 Femeile albe sunt complice la acest patriarhat capitalist, rasist și imperialist**
bell hooks
- 96 Conceptul de „patriarhat” este indispensabil pentru analiza inegalității dintre sexe**
Sylvia Walby

VIAȚA MODERNĂ

- 104 Străinii nu sunt văzuți realmente ca niște indivizi, ci ca niște străini de un anumit tip**
Georg Simmel
- 106 Libertatea de a ne remodela orașele și pe noi înșine**
Henri Lefebvre
- 108 Străzile trebuie să aibă ochi**
Jane Jacobs
- 110 Numai comunicarea poate comunica**
Niklas Luhmann
- 112 Societatea ar trebui să articuleze ceea ce este bun**
Amitai Etzioni
- 120 Mcdonaldizarea afectează practic fiecare aspect al societății**
George Ritzer

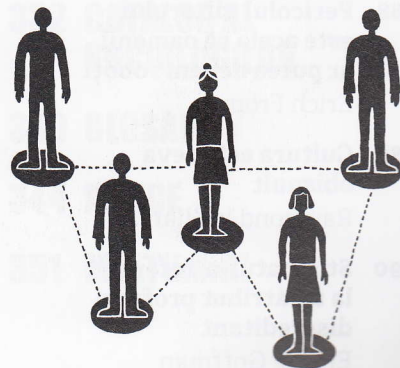

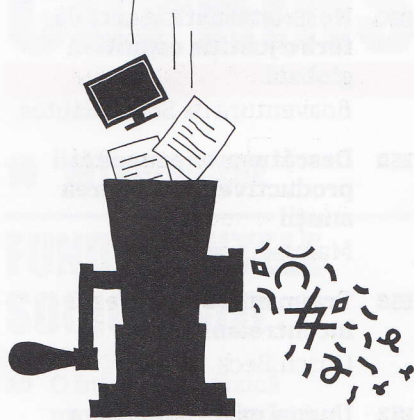
- 124 Legăturile din cadrul comunităților noastre au dispărut**
Robert D. Putnam
- 126 Disneyizarea înlocuiește banalitatea cotidiană cu experiențe spectaculoase**
Alan Bryman
- 128 Viața într-un apartament loft este ca și cum ai trăi într-o vitrină**
Sharon Zukin

VIAȚA ÎNTR-O LUME GLOBALĂ

- 136 Lăsați orice speranță a totalității, voi cei ce intrați în lumea modernității lichide**
Zygmunt Bauman
- 144 Sistemul mondial modern**
Immanuel Wallerstein
- 146 Probleme globale, perspective locale**
Roland Robertson
- 148 Schimbările climatice sunt o problemă trecută în plan secundar**
Anthony Giddens

- 150 Nu există justiție socială fără o justiție cognitivă globală**
Boaventura de Sousa Santos
- 152 Descătușarea capacității productive prin puterea minții**
Manuel Castells
- 156 Trăim într-o lume incontrollabilă**
Ulrich Beck
- 162 Uneori pare că întreaga lume este în mișcare**
John Urry
- 163 O națiune poate fi imaginată și construită sub un pretext istoric oricât de minor**
David McCrone
- 164 Orașele globale sunt locuri strategice pentru noi tipuri de operațiuni**
Saskia Sassen
- 166 Fiecare societate își însușește altfel aspectele modernității**
Arjun Appadurai
- 170 Procesele schimbării au modificat relațiile dintre oameni și comunitate**
David Held

CULTURĂ ȘI IDENTITATE

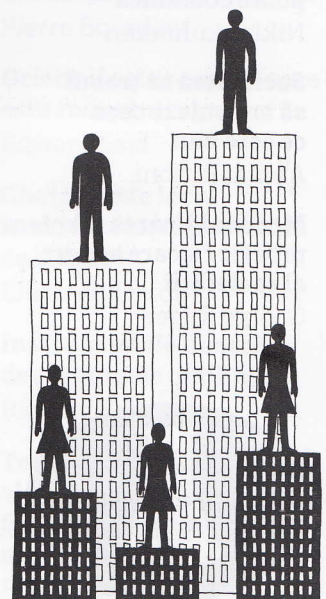
- 176 „Sinele“ și „eul“
G.H. Mead
- 178 Provocarea modernității
constă în a trăi fără iluzii
și fără a fi dezamăgit
Antonio Gramsci
- 180 Procesul civilizației
se deplasează constant
„înainte“
Norbert Elias
- 182 Cultura maselor întărește
represiunea politică
Herbert Marcuse
- 188 Pericolul viitorului
este acela că oamenii
ar putea deveni roboți
Erich Fromm
- 189 Cultura este ceva
obișnuit
Raymond Williams
- 190 Stigmatul se referă
la un atribut profund
discreditant
Erving Goffman

- 196 Trăim într-o lume
în care există tot mai
multă informație și tot
mai puțin sens
Jean Baudrillard
- 200 Identitățile moderne
sunt descentrate
Stuart Hall
- 202 Toate comunitățile sunt
imaginate
Benedict Anderson
- 204 În întreaga lume cultura
caută cu stăruință să ajungă
în centrul atenției
Jeffrey Alexander

MUNCA ȘI SOCIETATEA DE CONSUM

- 214 Consumul ostentativ
de produse scumpe
reprezintă o afirmare
a statutului pentru
membrii clasei de lux
Thorstein Veblen
- 220 Puritanii doreau să
muncească dintr-o chemare
interioară; noi însă suntem
obligați
Max Weber
- 224 Tehnologia, la fel ca arta,
este un exercițiu înălțător
al imaginației omenești
Daniel Bell
- 226 Cu cât devin mașinile
mai sofisticate, cu atât
sunt muncitorii mai puțin
calificați
Harry Braverman

- 232 Automatizarea duce
la un control sporit al
muncitorului asupra
proceselor muncii
Robert Blauner
- 234 Etica romantică promovează
spiritul consumerismului
Colin Campbell
- 236 În procesarea
oamenilor, produsul
este o stare de spirit
Arlie Russel Hochschild
- 244 Consimțământul
spontan se combină
cu constrângerea
Michael Burawoy
- 246 Lucrurile ne clădesc în
aceeași măsură în care
le clădim noi
Daniel Miller
- 248 Feminizarea are doar
un impact modest asupra
reducerii inegalităților
de gen
Teri Lynn Caraway

ROLUL INSTITUȚIILOR

- 254 **Religia este suspinul creaturii oprimate**
Karl Marx
- 260 **Legea de fier a oligarhiei**
Robert Michels
- 261 **Indivizii sănătoși nu au nevoie de birocrație pentru a se împerechea, a produce urmași și a muri**
Ivan Illich
- 262 **Unii comit infracțiuni ca răspuns la o situație socială**
Robert K. Merton
- 264 **Instituțiile totalitare îi lipsesc pe oameni de sistemele lor de sprijin și de sentimentul identității de sine**
Erving Goffman
- 270 **Guvernul este dispunerea corectă a lucrurilor**
Michel Foucault
- 278 **Religia și-a pierdut plauzibilitatea și semnificația socială**
Bryan Wilson

- 280 **Identitatea și comportamentul nostru sunt determinate de modul în care suntem descriși și clasificați**
Howard S. Becker
- 286 **Criza economică se transformă imediat în criză socială**
Jürgen Habermas
- 288 **Școlarizarea este în același timp ceva făcut săracilor și pentru săraci**
Samuel Bowles și Herbert Gintis
- 290 **Societățile traversează, din când în când, perioade de panică morală**
Stanley Cohen
- 291 **Epoca triburilor**
Michel Maffesoli
- 292 **Cum copiii proveniți din rândul clasei muncitoare primesc slujbe destinate clasei muncitoare**
Paul Willis

FAMILIILE ȘI APROPIEREA ÎNTIMĂ

- 298 **Diferențele dintre sexe sunt creații culturale**
Margaret Mead
- 300 **Famiile sunt fabrici producătoare de personalități umane**
Talcott Parsons
- 302 **Omul occidental a devenit un animal mărturisitor**
Michel Foucault

- 304 **Heterosexualitatea trebuie recunoscută și studiată ca instituție**
Adrienne Rich
- 310 **Aranjamentele familiei occidentale sunt diverse, fluide și nedecise**
Judith Stacey
- 312 **Contractul marital este un contract de muncă**
Christine Delphy
- 318 **Munca în gospodărie este direct opusă realizării de sine**
Ann Oakley
- 320 **Când dragostea învinge în cele din urmă, ea are de înfruntat tot felul de înfrângeri**
Ulrich Beck și Elisabeth Beck-Gernsheim
- 324 **Sexualitatea se referă tot atât de mult la credințe și ideologii pe cât se referă la corpul fizic**
Jeffrey Weeks
- 326 **Teoria queer pune sub semnul întrebării însăși temelia identității**
Steven Seidman

332 CATALOG AL SOCIOLOGILOR

340 GLOSAR

344 INDICE

351 MULȚUMIRI

Respect pentru oameni și cărți

În *Prolegomene*, Ibn Khaldūn descrie *asabiyyah*, conceptul arab de „solidaritate” sau coeziune socială.

cca 1377

Henri de Saint-Simon propune o **știință a societății** în *Eseu despre știința omului*.

1813

În *Teoria și practica societății în America*, Harriet Martineau descrie **inegalitățile sociale** în tratamentul opresiv al sclavilor, al femeilor și al clasei muncitoare.

1837

Karl Marx scrie primul volum al **analizei sale cuprinzătoare asupra capitalismului**, *Capitalul*.

1867

Ferdinand Tönnies face diferența între **comunitatea tradițională și societatea modernă** în *Gemeinschaft und Gesellschaft*.

1887

1767

Lucrarea lui Adam Ferguson *Eseu asupra istoriei societății civile* explică importanța **spiritului civic** în contracararea influenței distructive a capitalismului în societate.

1830–1842

Lucrarea lui Auguste Comte *Curs de filosofie pozitivă* detaliază evoluția **sociologiei ca știință**.

1848

În *Manifestul comunist*, Karl Marx și Friedrich Engels prezic **schimbarea socială** ca rezultat al unei revoluții proletare.

1874–1885

Lucrarea în mai multe volume a lui Herbert Spencer *Sistem de filosofie sintetică* susține că societățile evoluează asemenea formelor de viață și că numai cele mai puternice supraviețuiesc.

Sociologia nu a fost acreditată ca disciplină până în secolul XX, dar numeroasele sale direcții de gândire, abordări și domenii de studiu evoluaseră ca urmare a secolelor de muncă din partea istoricilor și a filosofilor.

Deși primul studiu ce poate fi numit sociologic a fost realizat de Ibn Khaldūn în secolul al XIV-lea, pionierii sociologiei așa cum o știm astăzi au început să apară doar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când societatea a suferit o schimbare radicală în Europa Occidentală: ideile Iluminismului au înlocuit credințele tradiționale, iar Revoluția Industrială a transformat modul în care oamenii trăiau și munceau. Acești observatori au identificat schimbarea socială condusă de forțe care au devenit cunoscute sub numele de „modernitate” și care includeau

efectele industrializării și creșterea capitalismului, precum și efectele mai puțin tangibile (dar nu și mai puțin semnificative) ale secularizării și ale raționalității.

O știință socială

Societatea modernă a fost produsul epocii rațiunii: punerea în aplicare a gândirii raționale și a descoperirilor științifice. În conformitate cu această atitudine, pionierii sociologiei, cum ar fi filosoful francez Henri de Saint-Simon și protejatul său, Auguste Comte, au căutat să ofere dovezi verificabile pentru a-și susține teoriile. Comte credea că forțele de ordine socială ar putea fi explicate prin reguli similare legilor fizicii și chimiei, dar în același timp și că sociologia aplicată ar putea aduce reforme sociale în același fel în care științele aplicate conduseseră la

progresul tehnologic. Ca și Comte, Karl Marx considera că scopul studierii societății nu este doar acela de a o descrie sau de a o explica, ci și de a o îmbunătăți. El era la fel de dornic să îmbrățișeze atitudinea științifică, dar și-a ales ca model nou-apăruta știință a economiei, identificând capitalismul ca principal factor al modernității ce duce la schimbarea socială.

Cu aproape un secol înainte de Marx, filosoful Adam Ferguson avertizase în privința amenințării la adresa coeziunii sociale tradiționale reprezentată de urmărirea interesului propriu specifică capitalismului, și atât Harriet Martineau, cât și colegul lui Marx, Friedrich Engels, au descris nedreptățile sociale ale societății capitaliste industrializate la mijlocul secolului al XIX-lea. Un alt pionier al sociologiei, Ferdinand Tönnies, a reluat ideile lui Ferguson, descriind

Respect per **Émile Durkheim** și înființează **primul departament european de sociologie** la Universitatea din Bordeaux și publică *Regulile metodei sociologice*.

↑
1895

Charles Wright Mills și Hans Heinrich Gerth prezintă **ideile lui Weber** publicului vorbitor de limbă engleză în *Din scrierile lui Max Weber. Eseuri de sociologie*.

↑
1946

Harold Garfinkel prezintă **o nouă metodologie a sociologiei**, observând acțiunile de zi cu zi care promovează ordinea socială în *Studii de etnometodologie*.

↑
1967

Judith Butler pune la îndoială ideile tradiționale despre **sex și sexualitate** în *Problemele sexelor: feminismul și subminarea identității*.

↑
1990

1893

↓
În *Diviziunea muncii sociale*, Émile Durkheim descrie **solidaritatea organică** a indivizilor interdependenți.

1904–1905

↓
În *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Max Weber oferă o nouă explicație a **evoluției societății moderne**.

1959

↓
În *Imaginația sociologică*, Charles Wright Mills argumentează că sociologii ar trebui să sugereze **mijloace de îmbunătățire a societății**.

1975

↓
Michel Foucault începe studiul **naturii puterii** în societate în *A supraveghea și a pedepsi*.

două forme foarte diferite de coeziune socială în societățile tradiționale și moderne – un concept interpretat în mod diferit de mulți sociologi ulteriori.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, sociologia s-a dovedit a fi un domeniu de studiu diferit de istorie, filosofie, politică și economie, în mare parte mulțumită lui Émile Durkheim. Adoptând ideea lui Comte de a aplica metodologia științifică în studiul societății, el a luat biologia ca model. La fel ca Herbert Spencer înaintea lui, Durkheim vedea societatea ca pe un „organism” cu diferite „organe”, fiecare îndeplinind o anumită funcție.

O abordare interpretativă

În timp ce rigoarea obiectivă a lui Durkheim i-a adus acestuia acceptarea academică, nu toți sociologii erau de acord că este posibilă examinarea problemelor sociale prin metode

științifice sau că există „legi” ale societății care pot fi descoperite. Max Weber a susținut o abordare mai subiectivă – „interpretativă”. În timp ce Marx considera capitalismul, iar Durkheim industrializarea drept forța majoră a modernității, Weber s-a focalizat asupra efectelor raționalizării și secularizării asupra indivizilor.

O disciplină strict științifică a fost înlocuită treptat de o sociologie ce reprezenta un studiu al ideilor calitative: noțiuni nemăsurabile precum cultura, identitatea și puterea. Până la mijlocul secolului XX, sociologii trecuseră de la o perspectivă macro asupra societății la perspectiva micro asupra experienței individuale. Charles Wright Mills le-a cerut sociologilor să facă legătura între instituții ale societății (în special ceea ce el numea „elita puterii”) și modul în care acestea afectează viața oamenilor obișnuiți.

După al Doilea Război Mondial, și alții au adoptat o poziție similară: Harold Garfinkel susținea o schimbare completă a metodelor sociologice, pentru a examina ordinea socială din perspectiva acțiunilor cotidiene ale oamenilor obișnuiți, în timp ce Michel Foucault analiza modul în care relațiile de putere forțază indivizii să se conformeze normelor sociale, în special normelor sexuale – o idee preluată ulterior de Judith Butler în studiul ei asupra celor două sexe și implicit a sexualității.

La sfârșitul secolului, se atinsese un echilibru între studiul obiectiv al societății în ansamblu și studiul interpretativ al experienței individuale. Agenda a fost stabilită de o mână de sociologi revoluționari, iar diversele lor metode sunt aplicate în prezent asupra studiului societății într-o lume modernă din ce în ce mai globalizată. ■

ÎN CONTEXT

FOCUS

Solidaritate

MOMENTE-CHEIE

cca 622 Primul stat islamic este înființat în Medina.

cca 1377 Ibn Khaldūn termină *Muqaddimah (Prolegomene)*, introducerea la istoria lumii scrisă de el.

1835 Volumul I al *Democrației în America* scrisă de Alexis de Tocqueville descrie modul în care asocierea persoanelor cu un scop reciproc avantajos aduce beneficii societății politice și civile.

1887 Ferdinand Tönnies scrie *Gemeinschaft und Gesellschaft (Comunitate și societate)*.

1995 Robert Putnam explică conceptul de „capital social” în articolul său „Bowling Alone”, dezvoltat ulterior într-o carte, în 2000.

1996 În *Du Nomadisme*, Michel Maffesoli își continuă studiul despre neotribalism.

O ÎNFRÂNGERE FIZICĂ NU A MARCAT NICIODATĂ SFÂRȘITUL UNEI NAȚIUNI

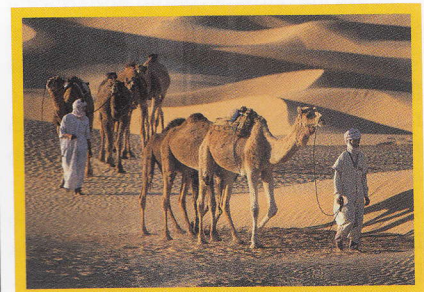
IBN KHALDŪN (1332–1406)

Dinamica de grup a modului în care unele societăți ajung să înflorească și să preia conducerea asupra altora l-a fascinat pe Ibn Khaldūn, filosoful și istoricul arab. El este cel mai bine cunoscut pentru ambițioasa sa istorie a lumii, *Kitab al-'Ibar*, văzută ca o precursoră a sociologiei datorită analizei asupra societăților berberă și arabă.

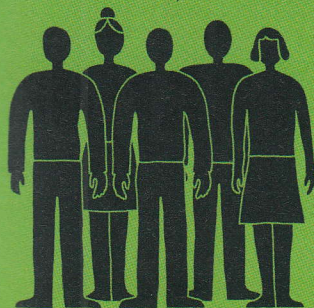
Un loc central în cadrul explicației lui Ibn Khaldūn privind succesul unei societăți îl ocupă conceptul arab al *asabiyyah* sau solidaritatea socială. Inițial, *asabiyyah* se referea la legăturile familiale din clanuri și triburile nomade, dar pe măsură ce civilizația s-a dezvoltat, a ajuns să fie sinonim cu un sentiment de apartenență, fiind de obicei tradus în prezent prin „solidaritate”. Potrivit lui Ibn Khaldūn, *asabiyyah* există în societăți mici precum clanurile și mari precum imperiile, dar sentimentul scopului și destinului comun se diminuează pe măsură ce societatea se dezvoltă și îmbătrânește, iar civilizația își pierde vigoarea. În cele din urmă, o astfel de civilizație va fi luată în stăpânire de una mai mică sau mai tânără,

cu un sentiment al solidarității mai puternic: o națiune poate cunoaște – dar nu va fi niciodată doborâtă de – înfrângerea fizică, însă când „devine victima unei înfrângeri psihologice [...] aceasta marchează sfârșitul”.

Acest concept al importanței solidarității și coeziunii sociale în societate a anticipat numeroase idei privind spiritul comunitar și civic în sociologia modernă, inclusiv teoria lui Robert Putnam, conform căreia societatea contemporană suferă de pe urma unui colaps al participării în cadrul comunității. ■

Triburile de beduini din deșert au fost menționate de Ibn Khaldūn în teoria sa privind dinamica grupurilor, în care factorii sociali și psihologici contribuie la ascensiunea și decăderea civilizațiilor.

ÎNTOTDEAUNA OMENIREA A RĂTĂCIT SAU S-A STABILIT, A CĂZUT DE ACORD SAU S-A RĂZBOIT ÎN TRUPE ȘI COMPANII

ADAM FERGUSON (1723–1816)

ÎN CONTEXT

FOCUS

Spiritul civic

MOMENTE-CHEIE

1748 Montesquieu publică *Spiritul legilor*, argumentând că instituțiile politice ar trebui să fie structurate de moravurile sociale ale unei comunități.

1767 Adam Ferguson își prezintă opiniile în cartea sa *Eseu asupra istoriei societății civile*.

1776 Odată cu *Avuția națiunilor*, Adam Smith devine un pionier al economiei moderne.

1867 Karl Marx analizează capitalismul în primul volum al *Capitalului*.

1893 Émile Durkheim analizează importanța credințelor și a valorilor în organizarea societății în *Diviziunea muncii sociale*.

1993 Amitai Etzioni întemeiază Rețeaua Comunitară, pentru întărirea fundamentelor morale și sociale ale societății.

Progresul este atât inevitabil, cât și de dorit, dar trebuie să fim conștienți întotdeauna de costurile care ar putea fi impuse societății odată cu progresele înregistrate. Acesta a fost avertismen-tul filosofului și istoricului Adam Ferguson, unul dintre intelectualii membri ai grupului „Select Society” din Edinburgh, ce îi includea pe filosoful David Hume și pe econo-mistul Adam Smith.

Ferguson credea, la fel ca Smith, că creșterea economică este deter-minată de interesul propriu, însă, spre deosebire de Smith, el a analizat efectele acestei dezvoltări și a simțit că are loc în detrimentul valorilor tradiționale ale cooperării și „senti-mentului de apartenență”. În trecut, societățile se bazaseră pe familii sau pe comunități, iar spiritul comunitar era stimulat prin idei privitoare la onoare și loialitate. Dar urmărirea interesului propriu specifică capita-lismului slăbește aceste valori și, în cele din urmă, duce la colaps social. Pentru a împiedica capitalismul comercial să semene semințele pro-priei distrugerii, Ferguson a susținut

“

Omul se naște în societatea civilă... și acolo rămâne.

Montesquieu

Filosof francez (1689–1755)

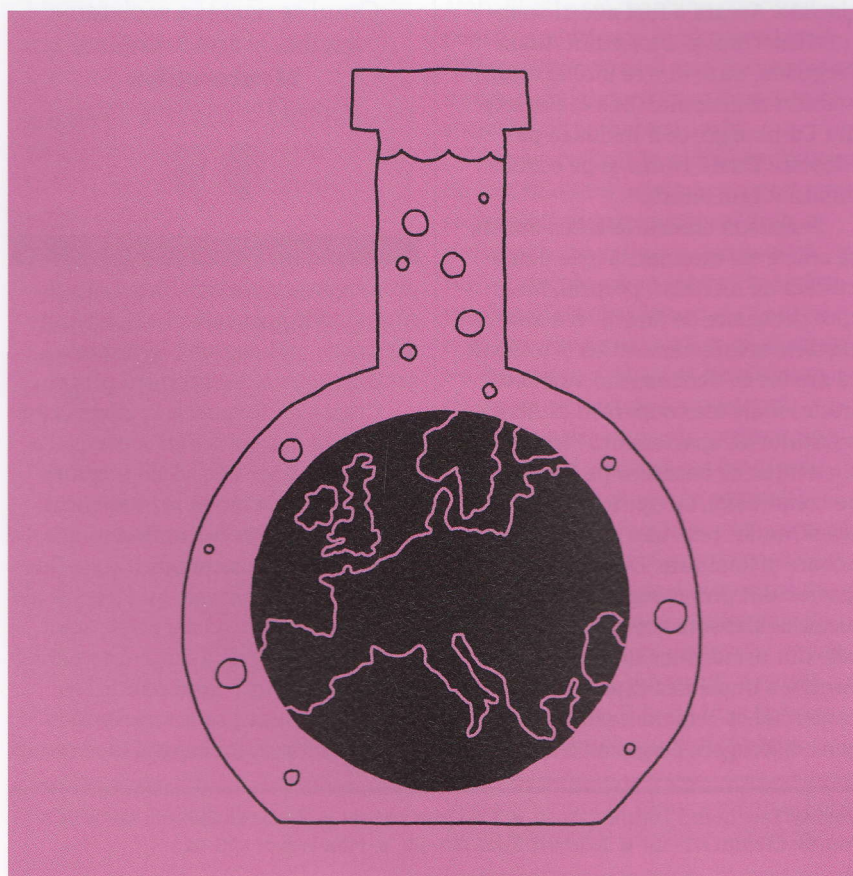
”

promovarea unui sentiment al spi-ritului civic, încurajând oamenii să acționeze mai degrabă în interesul societății decât în interesul propriu.

Critica lui Ferguson la adresa capi-talismului și a spiritului comercial a făcut ca teoriile sale să fie respinse de gânditorii la modă la momentul respectiv, cum ar fi Hume și Smith, dar mai târziu aceste teorii au influențat ideile politice ale lui Hegel și ale lui Marx. Și pentru că a privit acest subiect mai degrabă dintr-un unghi social decât dintr-unul politic sau economic, munca sa a contribuit la fundamentarea sociologiei moderne. ■

ȘTIINȚA POATE FI FOLOSITĂ PENTRU A CONSTRUI O LUME MAI BUNĂ

AUGUSTE COMTE (1798–1857)

ÎN CONTEXT

FOCUS

Positivismul și studiul societății

MOMENTE-CHEIE

1813 Teoreticianul francez Henri de Saint-Simon sugerează ideea unei științe a societății.

Anii 1840 Karl Marx susține că problemele economice stau la baza schimbărilor istorice.

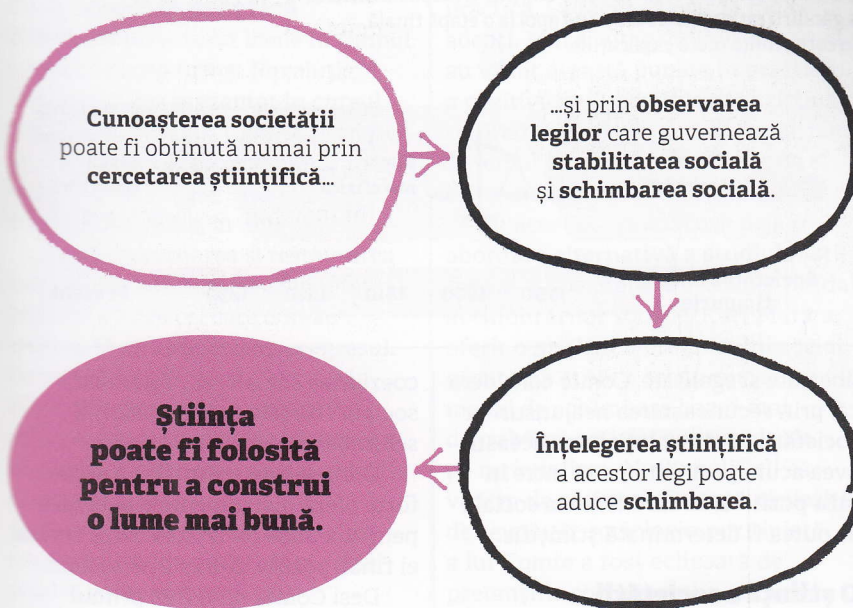
1853 Traducerea în engleză, prescurtată, a lui Harriet Martineau, *Filosofia pozitivistă a lui Auguste Comte*, introduce ideile lui Comte unui public mai larg.

1865 Filosoful britanic John Stuart Mill se referă la ideile sociologice timpurii ale lui Comte, respectiv la ideile politice de mai târziu ale acestuia drept „Comte cel bun” și „Comte cel rău”.

1895 În *Regulile metodei sociologice*, Émile Durkheim încearcă să întemeieze o sociologie sistematică.

Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, creșterea industrializării adusese schimbări radicale societății tradiționale din Europa. În același timp, Franța se străduia să instaureze o nouă ordine socială în urma Revoluției franceze. Unii gânditori, cum ar fi Adam Smith, căutaseră să explice schimbarea la față a societății în termeni economici; alții, precum Jean-Jacques Rousseau, o făcuseră în termenii filosofiei politice. Adam Ferguson descrisese efectele sociale ale modernizării, dar nimeni nu oferise încă o explicație a progresului social care să fie în acord cu teoriile politice și economice.

Vezi și: Harriet Martineau 26–27 ■ Karl Marx 28–31; 254–259 ■ Ferdinand Tönnies 32–33 ■ Émile Durkheim 34–37 ■ Max Weber 38–45; 220–223
Respect pentru oameni și cărți

Cu toate acestea, pe fondul incertitudinii sociale din Franța, filosoful socialist Henri de Saint-Simon a încercat să analizeze cauzele schimbării sociale și modul în care poate fi realizată ordinea socială. El a sugerat că există un tipar al progresului social și că societatea trece printr-o serie de etape diferite. Dar protejatul său, Auguste Comte, a fost cel care a dezvoltat această idee, dând naștere unei abordări cuprinzătoare a studiului societății pe principii științifice, pe care a numit-o inițial „fizica socială”, dar mai târziu a descris-o drept „sociologie”.

Înțelege și transformă

Comte era un copil al Iluminismului, a cărui gândire era înrădăcinată în idealurile epocii rațiunii, punând accent pe ceea ce e rațional și obiectiv. Apariția metodei științifice în cadrul Iluminismului a influențat abordarea filosofică a lui Comte. El

a făcut o analiză detaliată a științelor naturale și a metodologiei lor, iar apoi a propus ca toate ramurile cunoașterii să adopte principiile științifice și să își bazeze teoria pe observație. Argumentul central al „pozitivismului” lui Comte este acela că cunoașterea validă a oricărui lucru nu poate decurge decât din cercetarea științifică, pozitivă. El văzuse puterea transformatoare a științei: descoperirile științifice au furnizat progresele tehnologice care au adus Revoluția Industrială și au creat lumea modernă în care trăia.

A venit vremea, spunea el, pentru o știință socială care nu numai că ne-ar oferi o înțelegere a ordinii și schimbării sociale, ci ne-ar pune la dispoziție și mijloacele de transformare a societății, în același mod în care științele exacte au ajutat la modificarea mediului nostru fizic. El a considerat studiul societății umane sau sociologia ca fiind cea mai dificilă și mai »

Auguste Comte

Auguste Comte s-a născut în Montpellier, Franța. Părinții lui erau catolici și monarhiști, dar Auguste a respins religia și a adoptat republicanismul. În 1817 a devenit asistentul lui Henri de Saint-Simon, care i-a influențat foarte mult ideile privind studiul științific al societății. În urma unor neînțelegeri, Comte l-a părăsit pe Saint-Simon în 1824 și și-a început *Cursul de filosofie pozitivă*, susținut printre alții de John Stuart Mill.

Comte a suferit în acest timp de tulburări psihice, iar căsnicia lui cu Caroline Massin s-a încheiat prin divorț. Ulterior s-a îndrăgostit nebunește de Clotilde de Vaux (care era separată de soțul ei), dar relația lor a rămas neconsumată; ea a murit în 1846. Comte s-a dedicat apoi scrisului și fundamentării unei „religii pozitivistice a umanității”. A murit la Paris în 1857.

Lucrări majore

1830–1842 *Curs de filosofie pozitivă* (șase volume)

1848 *Discurs asupra spiritului pozitiv*

1851–1854 *Sistem de politică pozitivă* (patru volume)

complexă dintre științe, numind-o „Regina științelor” și cărți

Argumentul lui Comte că studiul științific al societății e o culme a progresului pe calea cunoașterii a fost influențat de o idee propusă de Henri de Saint-Simon și este redat sub forma „legii celor trei stări”. Această lege afirmă că înțelegerea noastră asupra fenomenelor trece prin trei etape: o etapă teologică, în care se consideră că unul sau mai mulți zei reprezintă cauza tuturor lucrurilor; o etapă metafizică, în care explicația este oferită în termenii unor entități abstracte, și o etapă pozitivă, în care cunoașterea este verificată prin metode științifice.

Marea teorie a evoluției sociale formulată de Comte a devenit totodată și o analiză a progresului social – o alternativă la enumerarea pur descriptivă a stadiilor societale: stadiul omului vânător-culegător, stadiul nomad, stadiul agricol și stadiul industrial-comercial. Societatea franceză, sugera Comte, a traversat etapa teologică până la Iluminism, iar ordinea socială se baza pe reguli care erau în esență religioase. În urma Revoluției din 1789, societatea franceză a intrat într-o etapă metafizică, fiind guvernată de principii și idealuri seculare, în special dreptul la

“

Sociologia nu este așadar un auxiliar al vreunei alte științe; ea este în sine o știință distinctă și autonomă.

Émile Durkheim

”

Comte a identificat trei etape ale progresului în înțelegerea umană asupra lumii. Etapa teologică s-a încheiat odată cu Iluminismul, la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Atenția s-a îndreptat dinspre divin către om, într-o etapă metafizică a gândirii raționale, trecându-se apoi la o etapă finală, în care știința oferă explicațiile.

libertate și egalitate. Comte considera că, prin recunoașterea neajunsurilor societății postrevoluționare, aceasta avea acum posibilitatea să intre în faza pozitivă, în care ordinea socială ar putea fi determinată științific.

O știință a societății

Comte a propus un cadru pentru noua știință a sociologiei, bazat pe științele „concrete” existente. El a organizat o ierarhie a științelor, aranjată în mod logic astfel încât fiecare știință să contribuie la cele care i-au urmat, dar nu și la cele care au precedat-o. Începând cu matematica, ierarhia trecea prin astronomie, fizică și chimie, până la biologie. Culmea acestei ordini ascendente a „pozitivității” a fost sociologia. Din acest motiv, Comte a simțit că este necesar să aibă o înțelegere aprofundată a celorlalte științe și a metodelor lor înainte de a încerca să le aplice studiului societății.

Esențial a fost principiul verificării prin observație: teorii susținute de fapte. Dar Comte a recunoscut de asemenea că este necesar să existe o ipoteză care să ghideze direcția cercetării științifice și să determine domeniul de aplicare al observației. El a împărțit sociologia în două mari domenii de studiu: „statica socială”, forțele care determină ordinea socială și mențin

coeziunea socială, și „dinamica socială”, forțele care determină schimbarea socială.

O înțelegere științifică a acestor forțe oferă instrumentele necesare pentru a duce societatea către stadiul ei final, pozitiv de evoluție socială.

Deși Comte nu a fost primul care să încerce o analiză a societății umane, el a fost un pionier în stabilirea faptului că aceasta este ceva ce poate fi studiat științific. În plus, filosofia sa pozitivistă a oferit atât o descriere a societății industriale seculare, cât și mijloacele de realizare a reformei sociale. El credea că la fel cum știința a rezolvat problemele concrete din lumea reală, sociologia – ca știință ultimă și liant al celorlalte științe – poate fi aplicată

“

Din știință se naște predicția; din predicție izvorăște acțiunea.

Auguste Comte

”

problemelor sociale pentru a crea o societate mai bună și cărți

De la teorie la practică

Comte și-a structurat ideile în timpul haosului care a urmat Revoluției franceze și le-a prezentat în cursul său de șase volume, *Curs de filosofie pozitivă*, al cărui prim volum a apărut în același an în care Franța a avut o a doua revoluție, în iulie 1830.

După răsturnarea și restaurarea monarhiei, opinia francezilor era împărțită între cei care doreau ordinea și cei care cereau progresul. Comte credea că pozitivismul său oferea o a treia cale, un plan de acțiune rațional, mai degrabă decât ideologic, bazat pe un studiu obiectiv al societății.

Teoriile sale i-au câștigat admiratori tot atât de mulți cât și critici printre contemporanii săi.

Unii dintre cei mai mari susținători ai săi au fost în Marea Britanie, inclusiv intelectualul liberal John Stuart Mill, care i-a oferit sprijin financiar pentru a-și permite să își continue proiectul, și Harriet Martineau, care a tradus o versiune adaptată a lucrării sale în limba engleză.

Din păcate, reputația pe care și-a construit-o Comte a fost afectată de lucrarea sa ulterioară, unde a descris modul în care pozitivismul ar putea fi aplicat într-un sistem politic. Nefericirea din viața personală (divorțul, depresia și o aventură tragică) este adesea considerată a fi cauza schimbării în gândirea sa: de la o abordare științifică obiectivă care analiza societatea la o expunere subiectivă și cvasireligioasă a modului în care ar trebui să fie.

Schimbarea adoptată de Comte, constând în trecerea de la teorie la idee despre cum ar putea fi pusă în practică, l-a făcut să piardă mulți adepți. Mill și alți gânditori britanici au văzut această punere în practică a pozitivismului atât de prestrictivă ca fiind ceva aproape dictatorial, iar sistemul de guvernare propus de el ca pe un atentat la libertate.

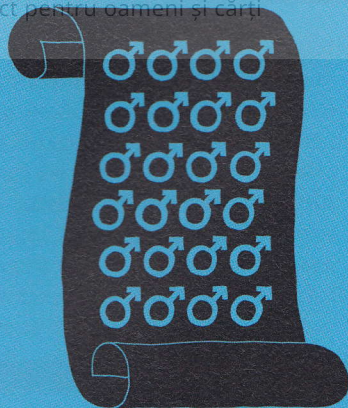
În acest timp, apăruse deja o abordare alternativă a studiului științific al societății. Pe același fundal al tulburărilor sociale, Karl Marx a oferit o analiză a progresului social bazată pe știința economiei și un model de schimbare bazat mai degrabă pe acțiuni politice decât pe raționalism. Nu este dificil să vedem de ce, într-o Europă copleșită de revoluții, sociologia pozitivistă a lui Comte a fost eclipsată de pretențiile socialismului și capitalismului, care începuseră să-i facă concurență. Cu toate acestea, Comte și, într-o mai mică măsură, mentori săi Saint-Simon au fost primii care au propus ideea de sociologie ca fiind o disciplină bazată pe principii științifice mai degrabă decât o

“
Filosofii doar
au interpretat lumea [...]
ideea este să o schimbăm.
Karl Marx

simplă teoretizare. Mai cu seamă el a stabilit o metodologie de observație și teorie a științelor sociale preluată direct din științele fizice. Cu toate că sociologii care i-au urmat, în special Émile Durkheim, nu au fost de acord cu detaliile pozitivismului și cu aplicarea sa, Comte le-a oferit o bază solidă de la care să pornească. Deși în prezent visul lui Comte despre sociologie ca fiind „regina științelor” poate părea naiv, obiectivitatea pe care a susținut-o el continuă să rămână un principiu călăuzitor. ■

Revoluția din 1830 din Franța a coincis cu publicarea cărții lui Comte privind pozitivismul și părea să aducă epoca progresului social la care sperase el.

ÎN CONTEXT

FOCUS

Feminismul și nedreptatea socială

MOMENTE-CHEIE

1791 Olympe de Gouges, autoare și activistă politică de origine franceză, publică *Declarația drepturilor femeii și cetățenei*, drept răspuns la Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789.

1807–1834 Sclavia este desființată în Imperiul Britanic.

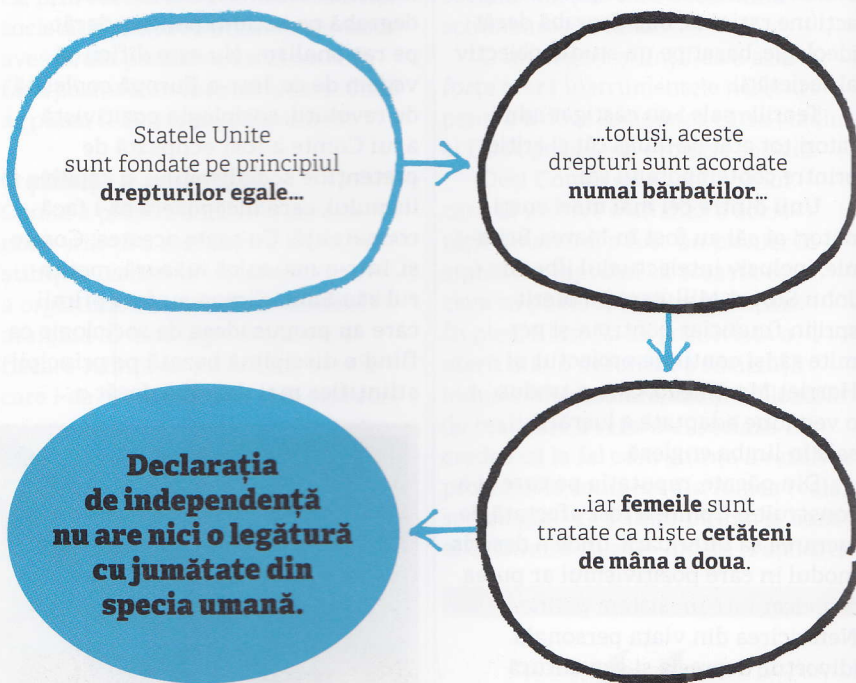
1869 Harriet Taylor și John Stuart Mill scriu împreună eseul „Supunerea femeilor”.

1949 Lucrearea lui Simone de Beauvoir *Al doilea sex* pune bazele celui „de-al doilea val” al feminismului, în anii 1960–1980.

1981 Convenția Națiunilor Unite asupra Eliminării Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei este ratificată de 188 de state.

DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ NU ARE NICI O LEGĂTURĂ CU JUMĂTATE DIN SPECIA UMANĂ

HARRIET MARTINEAU (1802–1876)

In 1776, Declarația de independență a Statelor Unite proclama: Considerăm ca evidente prin ele însele adevărurile următoare: toți oamenii sunt creați egali; ei sunt înzestrați de Creator cu anumite drepturi inalienabile; printre aceste drepturi se află viața, libertatea și căutarea fericirii. Mai mult de 50 de ani mai târziu, între 1834 și 1836, Harriet

Martineau a călătorit prin Statele Unite și a înregistrat o imagine foarte diferită a societății americane. Ceea ce a văzut reprezenta o discrepantă marcantă între idealurile egalității și democrației, pe de o parte, și realitatea vieții în SUA, pe de altă parte.

Înainte de această călătorie, Martineau își făcuse un nume ca jurnalist prin textele scrise pe teme de

Vezi și: Judith Butler 56–61 ■ R. W. Connell 88–89 ■ Sylvia Walby 96–99 ■ Teri Caraway 248–249 ■ Christine Delphy 312–317 ■ Ann Oakley 318–319
Respect pentru oameni și cărți

economie politică și probleme sociale, astfel că în călătoriile ei și-a notat impresiile despre societatea americană sub forma unei lucrări intitulată *Theory and Practice of Society in America*, ce a depășit limitele unei simple descrieri, reprezentând o analiză a formelor de nedreptate socială pe care le-a întâlnit.

Instrument al emancipării sociale

Pentru Martineau, gradul de civilizație al unei societăți este determinat de condițiile în care trăiește poporul. Idealurile teoretice nu reprezintă o măsură a nivelului de civilizație al unei societăți dacă nu se aplică tuturor. Așa-zisele idealuri ale societății americane, în special noțiunea de „libertate”, au fost „duse în derizoriu” de practica continuă a sclaviei, pe care Martineau a identificat-o drept prim exemplu al faptului că o anumită parte a societății domină cealaltă parte.

De-a lungul vieții, Martineau a militat continuu pentru a pune capăt sclaviei în SUA, aplicând în același

Congresul Continental a adoptat planul de înaltă conduită morală pentru guvern la 4 iulie 1776. Dar Martineau s-a întrebat dacă virtuțile sociale erau posibile într-o societate caracterizată de nedreptate.

timp principiile ei privitoare la ceea ce constituie o societate civilizată pentru a identifica și a se opune altor forme de exploatare și opresiune socială, cum ar fi tratamentul nedrept al clasei muncitoare în Marea Britanie industrializată și subjugarea femeilor în lumea occidentală.

Martineau a subliniat ipocrizia unei societăți care se mândrea cu libertatea promovată, dar continua să oprime femeia. Acest tratament reprezenta în mod deosebit un afront pentru că, sublinia ea, femeile reprezintă jumătate din rasa umană: „Dacă ar fi să facem un test al civilizației, nu putem găsi unul mai precis decât starea acelei jumătăți a societății asupra căreia are putere cealaltă jumătate”. Spre deosebire de mulți dintre contemporanii săi, Martineau nu doar a militat pentru dreptul la educație sau la vot al femeilor, ci a descris modul în care societatea limita libertatea femeilor atât în viața domestică, cât și în cea publică.

Martineau a fost faimoasă în timpul vieții, dar contribuția ei la dezvoltarea sociologiei nu a fost recunoscută până de curând. În prezent însă, ea este considerată nu doar prima femeie care a realizat un studiu metodic al societății, ci și prima care a formulat o perspectivă sociologică feminină. ■

Harriet Martineau

Harriet Martineau s-a născut în Norwich, Anglia, fiica unor părinți progresiști care s-au asigurat că are o educație bună. Ea a manifestat un interes timpuriu pentru politică și economie, iar după moartea tatălui său, în 1825, și-a câștigat existența din profesia de jurnalist. Succesul scriitoricesc i-a permis să se mute la Londra, iar în 1834–1836 să călătorească pe tot teritoriul SUA.

La întoarcerea în Anglia, ea a publicat o critică sociologică în trei volume a Statelor Unite. Experiențele avute i-au întărit angajamentul de a milita pentru eliminarea sclaviei și pentru emanciparea femeilor.

Deși surdă încă din adolescență, Martineau a continuat să lucreze și să militeze până în anii 1860. La acea vreme se mutase deja în Lake District, unde, obligată să stea doar în casă din cauza stării de sănătate, a murit în 1876.

Lucrări majore

1832–1834 *Illustrations of Political Economy*

1837 *Theory and Practice of Society in America*

1837–1838 *How to Observe Morals and Manners*

